

به نام خدا

تحلیل قوانین و مقررات حاکم بر جرایم سایبری در حقوق ایران

مؤلف:

فاطمه داودی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۴)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

Chaponashr.ir

سرشناسه : داودی ، فاطمه ، ۱۳۶۳
عنوان و نام پدیدآور : تحلیل قوانین و مقررات حاکم بر جرایم سایبری در حقوق ایران / مولف: فاطمه داودی
مشخصات نشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۴.
مشخصات ظاهری : ۱۰۶ص.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۱۱۷-۵۱۱-۶-۶
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : تحلیل قوانین و مقررات حاکم - جرایم سایبری - حقوق ایران
رده بندی کنگره : TP ۹۸۳
رده بندی دیویی : ۵۵/۶۶۸
شماره کتابشناسی ملی : ۹۹۷۶۵۸۸
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیبا

نام کتاب : تحلیل قوانین و مقررات حاکم بر جرایم سایبری در حقوق ایران

مولف : فاطمه داودی

ناشر : انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)

صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد : پروانه مهاجر

تیراژ : ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ : اول - ۱۴۰۴

چاپ : زبرجد

قیمت : ۱۰۶۰۰۰ تومان

فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان :

<https://chaponashr.ir/ketabresan>

شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۱۱۷-۵۱۱-۶-۶

تلفن مرکز پخش : ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵

www.chaponashr.ir

انتشارات ارسطو

موسسه زند

فهرست

۱۱	..... مقدمه
۱۲	..... تعریف واژه‌ها و اصطلاحات فنی و تخصصی:
۱۳	..... فصل اول: تعریف و ویژگی های فضای سایبری
۱۳	..... طرح بحث:
۱۳	..... مبحث اول: مفهوم و ویژگی های فضای سایبری
۱۵	..... گفتار اول: فضای سایبری و ارتباط شبکه های اطلاع رسانی
۱۶	..... گفتار دوم: مخفی و پنهانی بودن
۱۷	..... گفتار سوم: فراملی و غیر قابل کنترل بودن
۱۸	..... مبحث دوم: پیکره فضای سایبری
۱۸	..... گفتار اول: مخازن اطلاعات
۱۹	..... گفتار دوم: سیستم های ارتباطی
۲۰	..... گفتار سوم: ارائه دهندگان خدمات شبکه ای
۲۱	..... مبحث سوم: مزیت ها و محدودیت های فضای سایبری
۲۲	..... گفتار اول: در حوزه آزادی بیان
۲۷	..... فصل دوم: تعریف جرایم سایبری و جرایم مرتبط با آن
۲۷	..... طرح بحث:
۲۷	..... مبحث اول: جرایم سایبری و ویژگی آن
۲۸	..... گفتار اول: تعریف جرم سایبری
۲۹	..... گفتار دوم: جرم سایبری و جرایم مرتبط با آن
۳۰	..... گفتار سوم: ویژگی های جرایم سایبری
۳۲	..... مبحث دوم: سیر تاریخی جرایم سایبری
۳۲	..... گفتار اول: سیر تاریخی جرایم سایبری در نظام بین الملل
۳۴	..... گفتار دوم: سیر تاریخی جرایم سایبری در حقوق جزای ایران
۳۵	..... گفتار سوم: جرایم سایبری و وضع قوانین مربوط به آن

۳۶	مبحث سوم : سیاست جنایی مقابله با جرایم سایبری.....
۳۶	گفتار اول: سیاست جنایی ماهوی.....
۳۸	گفتار دوّم: سیاست جنایی پیشگیرانه.....
۳۹	گفتار سوم:سیاست جنایی شکلی.....
۴۱	فصل سوم:بررسی قوانین سایبری در حقوق جزای ایران .....
۴۱	طرح بحث:.....
۴۲	مبحث اول: مصادیق جرایم علیه امنیت و آسایش عمومی.....
۴۲	گفتار اول:دسترسی غیر مجاز.....
۴۵	گفتار دوّم:جاسوسی سایبری.....
۵۰	شرایط و اوضاع احوال لازم.....
۵۱	گفتار سوم: جعل سایبری.....
۵۳	مرتکب جرم.....
۵۳	شرایط و اوضاع و احوال لازم.....
۵۴	مبحث دوّم: مصادیق جرایم علیه اموال و مالکیت.....
۵۵	گفتار اول:سرقت سایبری.....
۵۶	مرتکب جرم.....
۵۷	گفتار دوّم: کلاهبرداری سایبری.....
۶۰	مبحث سوم: مصادیق جرایم علیه اشخاص.....
۶۳	گفتار دوّم: نشر اکاذیب.....
۶۴	مرتکب جرم.....
۶۷	فصل چهارم: تأثیر تهدیدات مرتبط با جرایم سایبری بر امنیت ملی .....
۶۷	طرح بحث:.....
۶۸	گفتار اول: تعریف تهدیدات سایبری.....
۶۹	گفتار دوّم:ویژگی های تهدیدات سایبری.....
۷۰	گفتار سوم: انواع تهدیدهای سایبری.....
۷۴	مبحث دوّم: ماهیت متفاوت امنیت.....
۷۴	گفتار اول: تعریف و ویژگی های امنیت ملی.....
۷۶	گفتار دوّم :ساختارهای امنیتی.....
۷۸	گفتار سوم: رویکردهای متفاوت به امنیت ملی.....

۷۹	.....مبحث سوم:تأثیر تهدیدات سایبری بر امنیت ملی
۷۹	.....گفتار اول: رویکردهای متفاوت به تهدیدات سایبری
۸۱	.....گفتار دوّم: قدرت در عصر اطلاعات
۸۲	.....گفتار سوم:امنیت در عصر اطلاعات
۸۵	..... فصل پنجم:نتیجه گیری و پیشنهادات
۸۵	.....نتیجه گیری:
۸۷	.....ضمائم:
۸۷	.....قانون جرایم رایانه ای:
۱۰۱	..... منابع و مأخذ:
۱۰۱	.....منابع فارسی:
۱۰۲	.....مقالات:
۱۰۵	.....پایان نامه ها:
۱۰۶	.....منابع انگلیسی:

سپاسگذاری:
بار خدایا ...

از کوی تو بیرون نرود پای خیالم ...
نکند فرق به حالم ...
چه برانی! چه بخوانی!
چه به اوجم برسانی! چه به خاکم بکشانی ...
نه من آنم که برنجم، نه تو آنی که برانی ...

و با سپاس از
دو وجود مقدس زندگیم:
آنان که ناتوان شدند تا ما به توانایی برسیم...
موهایشان سپید شد تا ما روسفید شویم...
و عاشقانه سوختند تا گرمابخش وجود ما و روشنگر راهمان باشند...
پدر عزیز و مادر مهربانم

تقدیم به:

مولی الموحدين،
حضرت امیر المؤمنین،
امام علی علیه السلام

آنکاه کہ نامہ عمل مارا سچیند
بر دندوبہ میزان عمل سنجیند
در آن میان از ہمہ شیر کناہ ما بود
ابا محبت علی بخشیند

مقدمه

ورود رایانه به زندگی بشری و استفاده روزافزون از این وسیله شگفت انگیز سبب بوجود آمدن دگرگونی و تحولات گسترده در حیطه اطلاعات گردیده است. رایانه با ویژگی های منحصر به فرد خود مانند حجم بالای اطلاعات، دسترسی سریع و آسان به اطلاعات و ویژگی های متنوع و فراوان دیگری توانسته است امکانات بی شماری را در اختیار افراد قرار دهد. همین امر سبب بوجود آمدن جرایم متنوع و مختلفی شده است که در مقایسه با جرایم کلاسیک می تواند آسیب های جبران ناپذیر و خطرناکی را به همراه داشته باشد.

محیط مجازی سایبر به مجرمین این امکان را می دهد که در فضایی به دور از دیدگان مردم به راحتی و در محیطی امن دست به ارتکاب جرم بزنند.

امروزه با توجه به افزایش روز افزون استفاده کنندگان از اینترنت میزان جرایم سایبری نیز سیر صعودی به خود گرفته است. از آنجا که اینگونه جرایم در سطح ملی و حتی فراملی رخ می دهد پس می توان گفت برای اینگونه جرایم حد و مرزی وجود ندارد.

کاربران در این محیط به ایجاد تغییراتی در داده ها و اطلاعات دست زده که همین امر نشانگر وقوع جرمی می باشد. مخفی بودن این محیط امکان تعقیب و شناسایی مجرمین را کاهش داده است. پس هر شخص به راحتی در هر نقطه از جهان می تواند در گوشه ای دیگر از جهان جرمی را مرتکب شود.

همین امر موجب گردیده است که جهت تأمین امنیت داده ها و سیستم های رایانه ای قوانین و مقرراتی وضع گردد. به دلیل تنوع و گستردگی اینگونه جرایم کشف و مقابله با آنها لازم و ضروری می باشد. به همین دلیل است که تمام حقوق دانان و جرم شناسان به دنبال شناسایی ماهیت اینگونه جرایم بر آمدند.

تعریف واژه‌ها و اصطلاحات فنی و تخصصی:

فضای سایبری - جرایم سایبری - قوانین سایبری - امنیت ملی
فضای سایبری:

تعریف مفهومی: یک دنیای مجازی که توسط کاربران اینترنت موجودیت پیدا کند.
تعریف عملیاتی: به دنیای مجازی همچون اینترنت گفته می‌شود که اشخاص در آن‌ها از طریق رایانه‌ها به یکدیگر متصل شده و ارتباط برقرار می‌کنند.
جرایم سایبری:

تعریف مفهومی: به رفتارهایی که بر ضد فضای سایبر ارتکاب می‌یابد.
تعریف عملیاتی: به جرایمی که توسط کاربران و در فضای سایبری توسط اینترنت، رایانه شبکه‌های ارتباطی صورت می‌گیرد
قوانین سایبری:

تعریف مفهومی: مجموعه قوانینی که بر جرایم سایبری حاکم است.
تعریف عملیاتی: مجموعه قوانین و مقرراتی که توسط قانون‌گذار در جهت حمایت از داده‌ها و سیستم‌های رایانه‌ای کاربران، دستگاه دولتی اقدام به وضع قوانین کیفری نماید تا موجبات امنیت ملی فراهم شود.

امنیت ملی

تعریف مفهومی: به اقداماتی که به منظور آسایش عمومی انجام می‌شود.
تعریف عملیاتی: به اقداماتی که برای حفاظت از دولت، سرزمین و افراد ساکن آن در برابر تهاجمات فیزیکی یک نیروی خارجی صورت می‌گیرد تا از منابع مهم اقتصادی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، نظامی دولت در برابر حملات نیروهای داخلی یا خارجی دفاع شود.

فصل اول

تعریف و ویژگی های فضای سایبری

طرح بحث:

فضای سایبری با ویژگی های خاص خود مانند گستردگی، پنهانی بودن، تأثیرگذاری شگرف خود باعث ورود بازیگران بسیاری مانند گروه ها ، سازمان ها شرکت ها برای اعمال قدرت در این فضا شده است. به همین دلیل در این فضای به ظاهر مجازی اما حقیقی و باور نکردنی بسیاری از کارهایی که تنها در ذهن و تخیل می باشد را می توان انجام داد. در این فصل در مبحث اول تعاریف و ویژگی های فضای سایبر ارائه می گردد در مبحث دوم پیکره فضای سایبر را خواهیم شناخت و در مبحث سوم به مزیت ها و محدودیت های این فضا خواهیم پرداخت.

مبحث اول: مفهوم و ویژگی های فضای سایبری

امروزه بحث های مربوط به اطلاعات و ارتباطات الکترونیکی وارد عرصه جدیدی بنام فضای سایبری شده است. واژه سایبر (Cyber) از کلمه (Cybernetics) برگرفته شده است و در فیزیولوژی به معنای مطالعه و مقایسه بین دستگاه عصبی خودکار که مرکب از مغز و اعصاب می باشد با دستگاه های الکتریکی، مکانیکی، فرمانشناسی می باشد که این واژه در دنیای اینترنت و رایانه بسیار شنیده شده است.

نخستین بار اصطلاح سایبرنتیک توسط ریاضیدانی به نام نوربرت وینر (Norbert Wiener) در کتابی با عنوان «سایبرنتیک و کنترل در ارتباط بین حیوان و ماشین» در سال ۱۹۴۸ به کار برده شد.

واژه فضای سایبر نخستین بار توسط «ویلیام گیسون» (William Gibson) نویسنده رمان «Neuromancer» در سال ۱۹۸۴ به کار برده شد. (زندگی، ۱۳۸۹، ۳۸)

منظور از فضای سایبری محیط هایی غیر مادی است که در آن کاربران توسط وسایل الکترونیکی همچون اینترنت به یکدیگر متصل می شوند و از نظر خود دنیای مجازی را بوجود

می آورند که وجود واقعی ندارد در حالی که این دنیا حقیقتی مجازی است که توسط رایانه بوجود آمده است.

هرچند در زبان فارسی واژه سایبر را به مجازی ترجمه کرده اند ولی فضای سایبری فضایی است حقیقی و واقعی که بسیاری از کارهای باور نکردنی که تنها در ذهن ما نمود پیدا می کنند در این فضا و این دنیای مجازی حقیقت پیدا می کند.

«آن چه به موازات ساده سازی و تنوع بخشیدن به کارکردهای انعطاف پذیر رایانه ها، بهره برداری گسترده تر و متنوع تر از سیستم های رایانه ای شخص (Personal computer) را به نحو باور نکردنی توسعه داد و به آن وجه های جهانی بخشید، امکان اتصال آن ها به یکدیگر از طریق ارتباطات الکترونیک است. این امر اشتراک گذاری کارکردها و اطلاعات میان رایانه ها را میسر ساخت و به تدریج شبکه ای جهانی به وجود آمد و فضایی به نام فضای سایبر (Cyber space) شکل گرفت به طوری که از دنیای فیزیکی کاملاً متمایز بود و ویژگی هایی داشت که نمونه های آن در داستان های تخیلی آمده بود.» (باقری اصل، ۱۱).

آن چه در این فضا باید قابل توجه قرار گیرد این است که همه چیز باهم در ارتباط است و بر هم تأثیر می گذارد و باعث بوجود آمدن هنجارها و فرهنگ های مختلف شده است آن هم در یک دنیای بیکران و گسترده و نه در یک دنیای محدود و مشخص، که هیچ حد و مرزی برای آن وجود نداشته باشد.

با توجه به رشد سریع و گسترده فضای سایبری زمینه ای جدید و مهم در سیاست جهان بوجود آمده است. کم هزینه بودن ورود، ناشناس بودن افراد و نامتقارن بودن در آسیب پذیری باعث شده است که تغییرات بوجود آمده بر قدرت تأثیر مهمی داشته باشد و محیط سایبر باعث بوجود آمدن یک دنیای مصنوعی و غیر قابل تصور شده است.

«فضای سایبر اگر با فضای اذهان مقایسه شود، بزرگی اش حتی از دنیای ما نیز برجسته تر و بیشتر است؛ پس گزافه نیست تا فضای سایبر را یک دنیای جدید یا دنیای دیگر نامید. تعبیر فضای سایبر به جهان جدید یا جهان دیگر صرفاً می تواند جنبه ادبی و در برخی موارد جنبه جرم شناختی داشته باشد تا با بیان بایسته ها و مقتضیات چنین فضای عنان گسیخته و پهناوری، بتوان درک صحیحی از علت وقوع جرم و شناخت مجرمین داشت و گرنه این تعریف از جهت حقوقی کمتر می تواند مورد توجه باشد و به راستی نیز ویژگی های عینی و ملموس آن را هویدا نمی سازد.» (پاکزاد، ۱۳۹۰، ۴۳ و ۴۴)

در این فضا می توان بسیاری از کارهایی را که تنها در ذهن و خیال می باشد، به راحتی و به دور از چشم دیگران انجام داد و همین امر موجب گردیده است تا در صدد کشف اینگونه جرایم و شناخت مجرمینی که در این محیط دست به ارتکاب جرم می زنند برآمد.

با چنین تعبیری از فضای سایبر به دنیای مجازی صرفاً می توان بزهکاران و مجرمینی که در این محیط پهناور دست به ارتکاب جرم می زنند و همچنین علل ارتکاب جرم را شناخت و با اتخاذ تدابیر مناسب بتوان در پیشگیری اجتماعی و نهادینه سازی هنجارهای اخلاقی سایبری مورد بررسی قرار داد.

«از محیط سایبر به محیط فناوری اطلاعات (IT) یا محیط اطلاعات و ارتباطات نیز یاد شده است. از این رو، مشاهده می شود که برای نمونه به جرمهای محیط سایبر جرمهای علیه فناوری اطلاعات نیز گفته می شود.

این عبارتها نیز نمی توانند به گونه ای جامع متضمن جرمهای محیط سایبر باشند. زیرا، برای نمونه، بسیاری از جرمها در محیط سایبر و با استفاده از این محیط ارتکاب می یابند و نه لزوماً علیه محیط سایبر. بنابراین، عبارت جرمهای علیه فناوری اطلاعات نیز عبارت درستی نیست. همچنین، باید توجه داشت که فناوری اطلاعات بر ابزار تأکید دارد، حال آنکه سایبر به محیطی اشاره دارد که جرم در آن محیط به وقوع می پیوندد.» (فضلی ۱۳۸۳، ۱۶۵)

پس می توان گفت که با توجه به استفاده روز افزون از اینترنت و افزایش تعداد کاربران و ورود اشخاص به دنیایی به نام فضای سایبری که با جهان واقعی برابری می کند و ورود فضای سایبر به تمامی عرصه های زندگی افراد و امکان ارتباط و تأثیر گذاری اشخاص بر یکدیگر به وسیله رایانه، همین امر سبب بوجود آمدن جرایمی در این فضای بیکران شده است.

گفتار اول: فضای سایبری و ارتباط شبکه های اطلاع رسانی

فضای سایبر با توجه به گستردگی و تنوع کاربران آن، دنیای جدیدی را بوجود آورده است که دارای قابلیت ها و کارکردهای مختلفی است و به نسبت کارکردهای آن چالش های مختلفی نیز بوجود آورده است.

با ظهور اینترنت و ارتباطاتی که در سطح جهانی به وجود آمد، ایجاد شبکه جهانی را می توان یکی از مظاهر فن آوری اطلاعات به شمار آورد که با پیدایش رایانه ها و سامانه های ارتباطی و تحول گردش اطلاعات توانست در زندگی انسان ها تأثیر بگذارد. رایانه توانست روش جمع آوری و تولید اطلاعات و پردازش داده ها را متحول سازد.

داده ها عبارت از نمادهایی هستند که می توانند قابلیت انجام کارهایی مانند ورود ، خروج ، پردازش و ذخیره در یک سیستم رایانه ای را داشته باشند. داده ها به اشکال مختلف از جمله متن های صوتی و تصویری ، دیسکهای نوری (CD) ، یا داده های رقمی که در یک تراشه ذخیره شده و برای سیستم رایانه ای دارای مفهوم خاصی است، پردازش می کنند.